

Ісаков П.М., доцент кафедри
кримінально-виконавчого права
Інституту кримінально-виконавчої
служби, кандидат історичних наук

ГЕРМАН МЕЛВІЛ І ЙОГО ПЕНІТЕНЦІАРНІ ПОГЛЯДИ

Література, присвячена описанню мандрівок, досліджень невідомих чи маловивчених нам куточків Землі, цікава не тільки географам, історикам, етнографам, біологам, зоологам, філософам, лінгвістам, релігієзнавцям та спеціалістам інших багатьох наук, але і юристам, історикам держави і права (особливо в тих випадках, коли до автора є обґрунтована наукова довіра). Нестандартний погляд зі сторони, підкріплений невигаданими маловідомими фактами з історії людських суспільств, які розвивалися власним шляхом, що кардинально відрізнявся в силу цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних причин від магістрального шляху розвитку людської цивілізації, допомагає нам краще зрозуміти не тільки проблемні питання суспільного буття, але і по-новому осмислити норми, які стали аксіомами в сучасному суспільстві. Все вище викладене в повній мірі відноситься і до непересічної особистості Германа Мелвіла (1819-1891), мандрівника, моряка, класика американської літератури (автора таких, зокрема, відомих повістей і романів, як «Тайпі», «Ому» (1847), «Марді» (1849), «Редберн» (1849), «Білий бушлат» (1850), «Мобі Дік» (1851), «П'єр, або Двозначності» (1852), «Ізраїль Потер» (1855), «Біллі Бадд, фор-марсовий матрос» (1891). За мотивами «Мобі Діка», зокрема, 2015 р. в США було знято фільм «В серці моря», який успішно йшов в кінопрокаті і в Україні.

Дитячі роки Г. Мелвіла пройшли в багатодітній родині нью-йоркського комерсанта Алана Мелвіла і були затьмарені сімейними сварками, банкрутством і смертю батька. В 13 років Герман починає працювати розсильним і молодшим клерком в одному з нью-йоркських банків. Потім працює на фермі у дядька, в лавці брата, вчителем в сільській школі. Спасіння від безробіття і залежності від родичів Г. Мелвіл бачить в тому, щоб завербуватися юнгою на торговельний корабель. Нова вербовка на китобійне судно «Акушнет», що відпливало від берегів Америки в Атлантику, сталася на початку січня 1841 р. Потім

слідувала зупинка в Ріо-де-Жанейро, плавання в районі Галапагоських островів, стоянка у Маркізьких островів, під час якої через нестерпні умови життя на кораблі Мелвіл та його товариш Тобіас Грін втікають на острів Нукухіва і потрапляють в полон до туземців племені тайпі, які мали славу канібалів. З часом Мелвіл здійснює втечу з полону, опиняється на австралійському китобой, бере участь в бунті, після якого потрапляє до тюрми на Таїті, звідки біжить на американський китобій, згодом стає рядовим матросом на американському військовому фрегаті «Сполучені Штати». Демобілізувавшись влітку 1844 р., Мелвіл незабаром зайнявся літературною діяльністю. З 1866 по 1885 роки письменник жив на мізерний заробіток інспектора поштової митниці в Нью-Йорку.

Перебуваючи значний період всередині одного з туземних племен Маркізьких островів, яке знаходилося на стадії розпаду родоплемінного і становлення станово-кастового ладу, Г. Мелвіл залишив нам, зокрема, декілька цікавих пенітенціарних думок, які, свого часу, не були помічені широкою громадськістю. По-перше, недопустимість застосування подвійних стандартів, наводячи численні приклади «цивілізованого варварства» білих, «кричущого порушення людських прав». Закон повинен бути однаковим для всіх рас і народностей, інакше нівелюються самі поняття «справедливість», «законність», «покарання». По-друге, сучасне суспільство не таке вже і прогресивне (в тому числі, і в пенітенціарній сфері) в порівнянні з так званими «відсталими варварськими суспільствами»: «В людському суспільстві на примітивному ступеню блага життя, правда нечисленні і нехитрі, розподіляються на всіх і притому достаються людям в самому чистому вигляді; а Цивілізація за всіляке покращення повертає сторицею зла - неспокоєм, заздрістю, суперництвом, сімейними негараздами і тисячами інших неприємностей, які всі суть неминучі породження культурного життя, які складаються в багатопверховий будинок людського горя, якого зовсім не знають дикі народи.

Правда, мені скажуть, що зате вони, ці безпринципні душі, що заблукали, - огидливі людоджери. Згоден: і це їх дуже погана риса. Але вона проявляється лише тоді, коли ними оволодіває жага помсти ворогам. І я запитую, невже звичайне поїдання

людського м'яса настільки перевершує варварством звичай, який ще знедавна існував в освіченій Англії, згідно якому у людини, визнаної державним злочинцем, тобто є, можливо, винуватої в чесності, патріотизмі та інших «мерзенних гріхах», сокирою відрубали голову, нутрощі діставали і кидали у вогонь, а тіло, розсічене на чотири частини, насадивши на гострі палі, разом з головою виставляли гнити і розкладатися в місцях найбільшого скупчення народу?

Диявольське мистецтво, з яким ми винаходимо все нові знаряддя вбивства, безпощадність, з якою ми ведемо свої нескінченні війни, біди і розорення, які вони повсюди несуть за собою, - всього цього цілком досить, щоб біла цивілізована людина предстала самою кровожерливою на землі істотою.

...Є, наприклад, в одному з наших Сполучених Штатів новий закон, породжений, як нам говорять, виключно міркуваннями милосердя: вбивати зловмисників поступово, по краплі забираючи кров з їхніх жил, яку у нас не вистачає сміливості пролити одним ударом і тим покласти кінець їхнім стражданням, вважається куди більш доцільним, ніж вішати по старинці на шибениці - і засудженому приємніше, і більше відповідає освіченому духу часу.» [1, с. 115-116]. По-третє, позбавлення волі є не таке вже і гуманне покарання: «людська мова безсила передати жахливі страждання, яким ми піддаємо нещасних, замуруючи їх в камерах наших тюрем і прирікаючи на вічне одиноцтво в самому центрі цивілізації!

Примножувати ці приклади цивілізованого варварства нема потреби; воно завдає значно більше зла, ніж ті злочини, за які ми так праведно тавруємо наших менш освічених братів» [1, с.116].

Германа Мелвіла хвилювала доля людини в сучасному світі, «таємниця зла», що породжувала розрив людини з людьми. Він вважав, що олюднити «вовчий світ» сучасного суспільства може лише співчуття людей один до одного. Мелвіл постійно зважає сили добра і зла в рамках встановлених законів. Так, романтично-утопічне уявлення Мелвіла про ідеальну демократію і вільне, природне існування людини нездійсненні в реальному житті внаслідок непереможних людських пороків. Однак завжди потрібно пам'ятати про те, щоб в кожній людині побачити Людину, Особистість, його позитивні сторони. Особливо це стосується тих, хто порушив закон і кого

засуджено. Повірити в самого себе, в можливість законослухняного образу життя - це одна з основ процесу виправлення і ресоціалізації особистості злочинця. Це непросто, але необхідно. Жорстокість породжує лише ще більшу жорстокість, і так - до безкінечності. Кожен, причетний до правоохоронної діяльності та виправлення особистості злочинця, завжди повинен пам'ятати про це. Намагався донести до нас ці важливі істини в літературній формі і Герман Мелвіл на прикладах з власного такого не простого, але цікавого і насиченого життя.

Список використаних джерел

1. Мелвилл Г. Тайпи: Повести / Пер. с англ. И. Бернштейн, И. Гурова. - Симферополь: Таврия, 1990. - 336 с.